The Role of Family Communication Patterns and Academic Optimism in Predicting Vitality in the Education

of Ahwaz Female High School Students

Mastooreh Mohammadian: M.A. department of psychology, Dezful branch, Islamic Azad University, Dezful, Iran. mastoorehmohammadian@gmail.com

Kobra Kazemian Moghadam*: Assistant professor, department of psychology, Dezful Branch, Islamic Azad University, Dezful, Iran. k.kazemian@yahoo.com

Abstract

Introduction: One of the factors that cause academic achievement is vitality in education. The objective of this study was to investigate the role of family communication patterns and academic optimism in predicting vitality in the education of Ahwaz high school students.

Methods: The population of this descriptive and correlational study; included all first high school female students in Ahvaz, of which three hundred students were selected as the sample; through multi-step cluster random sampling. The academic optimism questionnaire of Shannon Moran et al 2011, the academic vitality questionnaire by Hussein Chari and Dehghani Zadeh 2012 and the revised questionnaire of the communicative model of the family by Ritchie and Fitzpatrick 1994 employed to gather data. Data were analyzed through descriptive frequency tables such as mean and standard deviation, and inferential statistics such as Pearson's correlation coefficient and multivariate regression analysis by SPSS.

Results: The results showed that there was a significant relationship between family communicative patterns of dialogue and conformity with vitality in education.($P<0.01$) Also there was a positive significant relationship between all sub-scales of academic optimism and educational optimism.($P<0.01$) Analyzing the data using multivariate regression also shows that family communication patterns and academic optimism are playing part in the illustration and prediction of variance of vitality in education.

Conclusions: The results showed the variables of family communication patterns and academic optimism play an significant role in explaining and predicting the variance of vitality in education.

Keywords

Family Communication Patterns

Academic Optimism

Vitality In Education

*Corresponding Author

Study Type: Original
Received: 20 Dec 2019
Accepted: 01 Mar 2021

Please cite this article as follows: Mohammadian M, and Kazemian Moghadam K. The role of family communication patterns and academic optimism in predicting vitality in the education of Ahwaz female high school students. Quarterly journal of social work. 2022; 11 (1); 62-68

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر اهواز

مستوره محمدیان: کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، واحد دزفول، دانشگاه آزاد اسلامی، دزفول، ایران. mastoorehmohammadian@gmail.com
کبری کاظمیان مقدم*: استادیار، گروه روانشناسی، واحد دزفول، دانشگاه آزاد اسلامی، دزفول، ایران. k.kazmian@yahoo.com

واژگان کلیدی

الگوهای ارتباطی خانواده
خوشبینی تحصیلی
سرزندگی تحصیلی

چکیده

مقدمه: یکی از عواملی که باعث پیشرفت تحصیلی می‌شود سرزندگی تحصیلی است. هدف از این پژوهش بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر اهواز بود.

روش: جامعه‌آماری این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی را کلیه دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر اهواز تشکیل داده‌اند، که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای نمونه‌ای به حجم سی صد نفر انتخاب شدند. در این پژوهش از پرسشنامه‌های خوشبینی تحصیلی دانش‌آموز شانن موران و همکاران۲۰۱۳، سرزندگی تحصیلی دهقانی زاده و حسین چاری۱۳۹۱ و پرسشنامه تجدید نظر شده الگوی ارتباطی خانواده فیتزپاتریک و ریتچی۱۹۹٤ استفاده شد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی نظیر میانگین و انحراف معیار و روش‌های آمار استنباطی مانند ضریب همبستگی پیرسون و تجزیه تحلیل رگرسیون چندمتغیری بهره گرفته شد.

نتایج: یافته‌های حاصل از پژوهش نشان داد که الگوهای ارتباطی خانواده گفت‌وشنود و همنوایی رابطه معناداری با سرزندگی تحصیلی دارد. تمامی خرده مقیاس‌های خوشبینی تحصیلی رابطه مثبت معنادار با سرزندگی تحصیلی دارد. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از رگرسیون چندمتغیری نشان داد که متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی در تبیین و پیش‌بینی واریانس سرزندگی تحصیلی نقش دارد.

بحث و نتیجه‌گیری: در مجموع، نتایج پژوهش نشان داد که متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی نقش مهمی در تبیین و پیش‌بینی واریانس سرزندگی تحصیلی دارد.

* نویسنده مسئول
نوع مطالعه: پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۲۹
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۱۱

نحوه استناد به مقاله: مستوره محمدیان و کبری کاظمیان مقدم. نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خوش بینی تحصیلی در پیش بینی سرزندگی تحصیلی. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱٤۰۱؛ ۱۱ (۱): ٦۸-٦۲

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

مقدمه

دوران تحصیل، دوره‌ای از زندگی اســت که در آن تغییرات شناختی و اجتماعی وسیعی اتفاق می‌افتد.[۱] ازاین‌رو، انطباق و ســازگاری با فرصت‌ها و چالش‌های تحصیلی مورد توجه پژوهشــگران تعلیم و تربیت بوده است. موفقیت در محیط‌های آموزشی مستلزم احساس انرژی و سرزندگی است.[۲] طرح مفهوم سرزندگی به روانشناسی مثبت‌نگر و اقدامات سلیگمن[۳] بــاز می‌گردد. در حیطه تحصیلی، اولین بار مارتین ومارش[٤] مفهوم ســرزندگی تحصیلی را مطــرح و آن را توانایی برخورد موفقیت آمیز دانش‌آموزان در عرضه واکنش ســازنده و مثبت برای انواع چالش‌ها و موانع زندگی تحصیلی یا مدرسه تعریف کردند. از نظر مارتین و مارش سرزندگی تحصیلی لازمه زندگی موفق و پیامدهای مثبت تحصیلی است و تاب‌آوری تحصیلی در چهارچوب روانشناســی مثبت منعکس می‌شــود. سرزندگی تحصیلی یکی از شــاخص‌های مهمی است که بر تربیت و یادگیری ثمربخش وموفقیت آمیز اثر دارد.[٥و٦] مارتین و مارش[۷] معتقدند سرزندگی تحصیلی تحت تاثیر عوامل فردی و محیطی اســت. یکی از عوامل موثر بر ســرزندگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی هر دانش‌آموز باور وی مبنی بر این است که می‌تواند عملکرد خوبی داشته باشد. این نوع نگرش نسبت به نتایج تحصیلی، خوشبینی تحصیلی نامیده می‌شود.[۸] خوشبینی تحصیلی هم سازه‌ای جمعی است و هم فردی و شامل ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری است که از تعامل بین حس کارآمدی جمعی، اعتماد و تاکید تحصیلی به‌عنوان بخشی از سلامت سازمانی مدارس ایجاد شده است. این سه مولفه به‌صورت پایه‌ای به هم وابســته‌اند. خوشبینی تحصیلی دانش‌آموز یک باور فردی متاثر از عوامل محیطی است که در فرد شکل می‌گیرد. این باور اشــاره دارد به این که در صورت برقراری روابط اعتمادآمیز بین دانش‌آموزان و کادر آموزشی، وجود ویژگی‌های تاکید تحصیلی در محیط و به‌دنبال آن شــکلگیری احســاس یگانگی با محیط آموزشی، موجب می‌شــود، فرد در مسیر پیشرفت، انگیزه بالایی کسب کرده و به موفقیت دست یابد. سازه خوشبینی تحصیلی باوری مثبت در دانش‌آموزان است که آن‌ها را قادر می‌کند تا با تاکید بر یادگیری خود، اعتماد معلمان و احســاس هویت نســبت به مدرسه، زمینه پیشرفت تحصیلی خود را فراهم آورند. خوشــبینی تحصیلی تصویر غنی از عاملیت انســانی را به تصویر می‌کشد، که رفتار دانش‌آموزان را از نظر ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری تبیین می‌کند.[۹] سرزندگی تحصیلی مانند سایر سازه‌های روان‌شناختی، تحت تاثیر عوامل محیطی نیز قرار دارد اما به‌دلیل نو بودن، پیشــایندهای محیطی آن به‌طور محدود بررسی شده است. یکی از پیشایندهای محیطی که کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده، الگوهای ارتباطی خانواده است. منظور از الگوهای ارتباطی خانوادگی چگونگی تعامل بین اعضای خانواده برای رســیدن به عقاید مشــترک و نحوه اتخاذ تصمیمات توســط خانواده می‌باشد. الگوهای ارتباطات خانوادگی، دارای دو بعد زیربنایی، جهتگیری گفت‌وشــنود و جهتگیری همنوایی است. آن‌ها جهتگیری گفت‌وشنود را به میزانی که خانواده‌ها شرایطی را فراهم می‌آورند که در آن همه اعضای خانواده تشویق به شرکت آزادانه و راحت در تعامل، بحث و تبادل نظر درباره گستره وسیعی از موضوعات بدون محدودیت زمانی شوند، تعریف کرده‌اند و جهتگیری همنوایی را به میزانی که خانواده‌ها شــرایط همســان بودن نگرش‌ها، ارزش‌ها، اجتناب از تعارض و وابستگی متقابل اعضای خانواده را مورد تاکید قرار می‌دهند در نظر گرفته‌اند.[۱۰] مطالعات نشــان می‌دهند، جهتگیری گفت‌وشــنود با اضطراب، افسردگی و هــراس از ارتباطــات رابطه منفی معنادار[۱۱] و با عزت نفس، هوش هیجانی و ســلامت روان رابطه مثبت و معنادار دارد.[۱۲] نتایج برخی پژوهش‌ها حاکی از وجود رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با ســرزندگی تحصیلی است[۱۳تا۱۵] به‌گونه‌ای که جهتگیری گفت‌وشــنود پیش‌بینی کننده مثبت و بعد همنوایی پیش‌بینی کننده منفی ســرزندگی تحصیلی است. مرادی و چراغــی[۱٦] در پژوهش خود دریافتند که بین خوشــبینی تحصیلی، هیجانات تحصیلی و بهزیســتی مدرســه با عملکرد تحصیلی همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد. آنان دریافتند که الگوی ارتباطی گفت‌وشنود، جذابیت تکلیف و مرجعیت به صورت مســتقیم، قدرت پیش‌بینی ســرزندگی تحصیلی را دارند. در پژوهش کوهن و همکاران[۱۷] نتایج نشــان داد که هیجان‌هــای مثبت، افزایش ســرزندگی و رضایــت از زندگی را پیش‌بینی و تبیین می‌کند. زاهد بابــلان و کریمیان پور،[۱۸] عارفیــان و قاجــاری[۱۹] و مومنی مهموئی و جلالی بازاری[۲۰] در پژوهش خود نشــان دادند که بین خوشــبینی تحصیلی و ســرزندگی تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد. امروزه، دانش‌آموزان از ارکان اصلی نیروی انســانی کشــور محســوب می‌شــوند و نقشــی مهمی در تحول، پیشرفت و تعالی کشــور دارند. ازاین‌رو، توجه به سلامت و سرزندگی روانی تحصیلی آنان اهمیت ویژه دارد. از متغیرهای مهم در ســلامت بافت تحصیلی مدرسه، سرزندگی تحصیلی است که محققان مختلف

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

آن را راهی مفید و ساده برای درک مفهوم بهزیستی دانش‌آموزان در بافت تحصیلی عنوان کرده‌اند. بنابراین، شناسایی عوامل موثر بر سرزندگی دانش‌آموزان از اهمیت برخوردار است. همچنین مرور ادبیات و تحقیقات فوق نشان داد الگوهای ارتباطی خانواده، نحوه روابط و تعامل اعضا در درون خانواده و به‌طور کلی عملکرد خانواده در ابعاد مختلف بر عملکرد اعضای آن در حیطه‌های مختلف شناختی و هیجانی و سرزندگی تحصیلی فرزندان تاثیرگذار است. از سوی دیگر اگرچه پژوهش‌های مختلفی در خصوص رابطه الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی با سرزندگی تحصیلی انجام شده است؛ اما تاکنون مطالعه جامعی که این متغیرها را در کنار هم بررسی نموده و سهم هر کدام را در تبیین سرزندگی تحصیلی مشخص نموده باشد، انجام نشده است. بنابراین مساله اصلی این پژوهش بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر اهواز می‌باشد.

روش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و مبتنی بر روش همبستگی است. جامعه‌آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر مدارس متوسطه دوره اول شهر اهواز بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. از بین نواحی آموزش و پرورش شهر اهواز یک ناحیه به‌صورت تصادفی انتخاب و از آن ناحیه پنج مدرسه و از هر مدرسه، دو کلاس به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. از بین دانش‌آموزان دختر کلاس‌های مذکور نمونه‌ای به حجم سی صد نفر به‌روش تصادفی انتخاب گردید. نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها برای دانش‌آموزان توضیح داده شد و به آنان اطمینان داده شد که پاسخ‌های آن‌ها صرفا جهت پژوهش است و بدون نام و نام خانوادگی و محرمانه حفظ خواهد شد و در صورت مایل نبودن، می‌توانند به همکاری خاتمه دهند.

ملاک‌های ورود و خروج

ورود: دانش‌آموز، دختر، مقطع متوسطه دوره اول، موافق با مشارکت در پژوهش، زندگی با پدر و مادر، فقدان مشکل جسمانی و روان‌شناختی شدید. **خروج:** مایل نبودن روان‌شناختی به مشارکت، مشکل جسمانی و روان‌شناختی.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه خوشبینی تحصیلی: این پرسشنامه توسط شانن موران و همکاران در سال ۲۰۱۳ طراحی شده است.[۹] شامل بیست و هشت پرسش در سه بعد اعتماد پرسش‌های یک تا ده، تاکید تحصیلی پرسش‌های یازده تا هجده و یگانگی با محیط مدرسه پرسش‌های نوزده تا بیست و هشت می‌باشد.[۹] پرسشنامه براساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت کاملا مخالفم برابر با یک، مخالفم دو، بی‌نظر سه، موافقم چهار و کاملا موافقم پنج نمره‌گذاری می‌شود، روایی محتوایی آن توسط خبرگان تایید شده، و پایایی آن توسط عارفی[۲۱] نود و دو صدم گزارش شده است. در پژوهش زاهد بابلان و کریمیان پور[۱۸] پایایی این پرسشنامه با آلفای کرونباخ هشتاد و نه صدم تایید شده است. پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه هشتاد و یک صدم برآورد شد.

پرسشنامه سرزندگی تحصیلی: پرسشنامه سرزندگی تحصیلی در سال ۱۳۹۱ توسط دهقانی‌زاده و حسین چاری ساخته شد.[۲۲] پرسشنامه سرزندگی تحصیلی را با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش[٤] که دارای چهار گویه است، توسعه دادند. آنان ده گویه تهیه کردند که از بین آن‌ها گویه هشت را حذف کردند. با حذف گویه هشت،ضریب آلفای کرونباخ برابر با هشتاد صدم و ضریب بازآزمایی برابر با هفتاد و سه صدم بود. همچنین دامنه همبستگی گویه‌ها با نمره کل، بین پنجاه و یک صدم تا شصت و هفت صدم بود. نتایج تحلیل عاملی دلالت بر یک عامل داشت.[۲۲] پایایی این پرسشنامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ هفتاد و نه صدم گزارش شد.

پرسشنامه تجدید نظر شده الگوی ارتباطی خانواده: پرسشنامه تجدیدنظر شده الگوی ارتباطی خانواده یک مقیاس خودسنجی است که درجه موافقت یا موافق نبودن پاسخ‌دهنده را در دامنه‌ای پنج درجه‌ای درباره بیست و شش گزاره که در زمینه ارتباطات خانوادگی هستند، می‌سنجد. این ابزار ابعاد گفت‌وشنود و همنوایی را می‌سنجد، بدین صورت که پانزده گزاره اول مربوط به بعد گفت‌وشنود و یازده گزاره بعد مربوط به بعد همنوایی است. فیتزپاتریک و ریتچی[۲۳] اعتبار

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

(محتوایی و سازه) و پایایی (آلفای کرونباخ و بازآزمایی) این مقیاس را مطلوب گزارش کرده‌اند. در ایران نیز کوروش‌نیا[۱۱] اعتبار (تحلیل عاملی) و پایایی (آلفای کرونباخ) مطلوبی برای این مقیاس به‌دست آورده‌اند. پایایی الگوی ارتباطی گفت‌وشنود و همنوایی در این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ به‌ترتیب هشتاد و هفت صدم، هشتاد و نه صدم و پایایی کلی این پرسشنامه هفتاد و شش صدم گزارش شد.

یافته‌ها

در جدول شماره یک بر اساس خوداظهاری دانش‌آموزان گروه نمونه، سن دانش‌آموزان و معدل درسی آن‌ها آمده است. بر این مبنا، میانگین معدل درسی دانش‌آموزان گروه نمونه برابر با شانزده و هشتاد و دو صدم بود. همچنین متناسب با جدول شماره یک میانگین سنی دانش‌آموزان گروه نمونه برابر با پانزده و سه صدم سال بود. کمترین سن شرکت‌کنندگان چهارده سال و بیشترین سن شانزده سال بود. جدول شماره دو نشان می‌دهد میانگین و انحراف معیار مولفه‌های گفت‌وشنود به‌ترتیب برابر با بیست و نه و سی و یک صدم و پنج و هفتاد و پنج صدم، همنوایی بیست و چهار و پنجاه و پنج صدم و هفت و چهل و نه صدم، اعتماد به کادر آموزشی برابر با نوزده و نود و یک صدم و چهار و بیست و دو صدم، تاکید تحصیلی برابر با نوزده و شصت و چهار صدم و چهار و بیست صدم، یگانگی با محیط مدرسه برابر با بیست و یک و هشتاد و شش صدم و چهار و پنجاه و پنج صدم، نمره کل خوشبینی تحصیلی برابر با شصت و دو و هفتاد و یک صدم و هفت و یک صدم و سرزندگی تحصیلی برابر با نوزده و نود صدم و سه و هشتاد و شش صدم است. همان‌طور که در جدول شماره سه مشاهده می‌شود خرده مقیاس گفت‌وشنود دارای رابطه مثبت معنی‌دار با خوشبینی و سرزندگی تحصیلی است. همنوایی دارای همبستگی منفی معنی‌داری با سرزندگی تحصیلی است اما رابطه معنی‌داری بین همنوایی و خوشبینی تحصیلی مشاهده نشد. نتایج جدول چهار نشان می‌دهد که همنوایی گفت‌وشنود، و خوشبینی تحصیلی توانستند سرزندگی تحصیلی را پیش‌بینی کنند. بنابراین بین متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی با سرزندگی تحصیلی رابطه چندگانه وجود دارد. نتایج جدول شماره پنج نشان می‌دهد که گفت‌وشنود و خوشبینی تحصیلی توانستند سرزندگی تحصیلی را پیش‌بینی کنند. بنابراین در این نتایج، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده سرزندگی تحصیلی، گفت‌وشنود و خوشبینی تحصیلی بود.

جدول(۱) شاخص‌های توصیفی متغیرهای جمعیت‌شناختی گروه نمونه

متغیرهای جمعیت‌شناختی	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سن دانش‌آموزان	۱۴/۰۰	۱۶/۰۰	۱۵/۰۳	۲/۵۶
معدل درسی	۱۳/۶۷	۱۹/۸۴	۱۶/۸۲	۹/۴۱

جدول(۲) میانگین ابعاد الگوهای ارتباطی و ابعاد خوشبینی تحصیلی

آماره‌ها		میانگین	انحراف معیار
الگوهای ارتباطی خانواده	گفت‌وشنود	۲۹/۳۱	۵/۷۵
	همنوایی	۲۴/۵۵	۷/۴۹
خوشبینی تحصیلی	اعتماد به کادر آموزشی	۱۹/۹۱	۴/۲۲
	تاکید تحصیلی	۱۹/۶۴	۴/۲۰
	یگانگی با محیط مدرسه	۲۱/۸۶	۴/۵۵
	نمره کل	۶۲/۷۱	۷/۰۱
سرزندگی تحصیلی		۱۹/۹۰	۳/۸۶

جدول(۳) همبستگی بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و ابعاد خوش‌بینی تحصیلی با سرزندگی تحصیلی

آماره‌ها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
گفت‌وشنود	۱					
همنوایی	-۰/۵۵**	۱				
اعتماد به کادر آموزشی	۰/۵۷**	-۰/۶۱**	۱			
تاکید تحصیلی	۰/۵۶**	-۰/۴۹**	۰/۷۳**	۱		
یگانگی با محیط مدرسه	۰/۵۷**	-۰/۵۳**	۰/۸۰**	۰/۸۳**	۱	
سرزندگی تحصیلی	۰/۶۱**	-۰/۵۰**	۰/۸۲**	۰/۶۷**	۰/۷۱**	۱

P<۰/۰۱**

جدول(٤) رگرسیون سرزندگی تحصیلی از روی الگوهای ارتباطی خانواده و خوش‌بینی تحصیلی

متغیر	R	R^2	R^2 اصلاح شده	F	Beta	t	P
مقدار ثابت	۰/۶۹	۰/۴۷	۰/۴۷	۹۰/۵۸	-	۳/۱۴	۰/۰۰۲
همنوایی					-۰/۲۵	-۵/۰۵	۰/۰۰۰۱
گفت‌وشنود					۰/۴۱	۷/۹۴	۰/۰۰۰۱
خوش‌بینی					۰/۲۶	۶/۰۳	۰/۰۰۰۱

جدول(۵) شاخص‌های تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام‌به‌گام برای پیش بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس متغیرهای پیش‌بین

متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین	R	R^2	R^2 اصلاح شده	F	Beta	t	P
سرزندگی تحصیلی	گفت‌وشنود	۰/۶۵	۰/۴۳	۰/۴۳	۱۱۳/۷۱	۰/۵۵	۱۲/۳۴	۰/۰۰۰۱
	خوش‌بینی تحصیلی					۰/۲۵	۵/۶۴	۰/۰۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده و خوشبینی تحصیلی در پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه شهر اهواز بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که خرده مقیاس گفت‌وشنود دارای رابطه مثبت معنی‌دار و همنوایی دارای همبستگی منفی معنی‌داری با سرزندگی تحصیلی است. این یافته با پژوهش‌های انجام شده توسط چنگ همکاران، فرهمند و همکاران، نوح و همکاران [۱۳، ۱٤و۱۵] همسو و هماهنگ است و یافته‌های پژوهشی آن‌ها

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

را مـورد تایید قرار می‌دهد. در تبیین این یافته استنباط می‌شـود بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانـواده جهتگیـری گفتوشـنود خانـواده، پیش‌بینی‌کننـده مثبـت و معنادارسـرزندگی تحصیلـی دانش‌آموزان اسـت. مطابق مبانی نظـری الگوهـای ارتباطـی خانـواده، در خانواده‌های دارای جهتگیری گفت‌وشـنود، فرزنـدان در بحث‌هـای خانوادگی شـرکت کـرده و یـاد می‌گیرند چگونه با مسـاله‌های مختلـف روبـرو شـوند و در مواقـع بـروز مشـکل دستخوش احساسـات منفی نشوند. این وضعیـت در نهایت منجر به حل مسـاله شـده و از بروز احساسات ناخوشـایند، غم و اندوه، افسـردگی، اضطـراب یا تنیدگی در فرزندان جلوگیری می‌کند. در نتیجه فرزندان تـاب‌آوری بالاتـری را نشـان می‌دهند. در چنیـن خانواده‌هایـی ارتباطـات بین اعضای خانـواده باز اسـت و بین آن‌هـا بحث‌هایی گسـترده در رابطـه با موضوع‌هـای مختلف صورت می‌گیرد. آرزوها، افکار، احساسات، عواطـف و هیجان‌های فرزنـدان مورد توجه قرار می‌گیرد که در نتیجـه آن فرزندان تمایل بیشـتری برای ابراز هیجان‌هـای مثبت دارند و هیجان‌هـای مثبت بیشـتری را در برقراری ارتباطـات اجتماعـی ابـراز می‌کننـد.[۱۵] ویژگی بارز خانواده‌هایی با گفت‌وشنود بالا، داشتن روابط گرم، صمیمی و آزادی در بیان احساسـات و صحبت با محوریت مشـورت مسـتمر است، فرزندان احساس می‌کنند مورد پذیرش خانواده‌اند و در مواجه با مسـاله‌ها و چالش‌های مختلف، نظر و ایده آن‌ها از ارکان تصمیمگیـری در خانواده اسـت و از مواجه با مسـاله‌ها چالـش برانگیز واهمـه ندارند. آنان توانایی انطباق، سـازگاری، تاب‌آوری و عملکرد مناسـبتری دارند. برعکس، والدینی که دارای جهتگیری همنوایی هستند معتقدند که تبادل مکرر، باز و راحت عقاید و ارزش‌ها به‌طور کلی برای خانواده و به‌ویژه برای تربیت و اجتماعی کردن فرزندان ضرورتی ندارد. از فرزندان انتظار دارند حرف‌شـنوی داشته باشند و مطابق میل آنان عمل کننـد و علایـق خود را در درجـه دوم اهمیت قرار دهنـد. جهتگیری ارتباطی همنوایی به این معنا است که ارتباطات خانواده بر همسان بودن نگرش‌هـا، عقاید، اجتناب از تعارض و وابسـتگی اعضـای خانواده به یکدیگر تاکید دارد که نپذیرفتن استقلال طلبی نوجوانان را در پی دارد. [۱۰]

همچنیـن نتایج پژوهـش حاکی از وجود رابطه مثبـت و معنی‌دار بین خوشـبینی تحصیلی و مولفه‌های آن با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان اسـت. این یافته با پژوهش‌های انجام شده توسط فیتزپاتریک، بابابیان و همکاران، عارفی و همکاران و مومنی و همکاران [۱۰و۱۸تا۲۰] همسو و هماهنگ است . در تبیین این یافته می‌توان گفت که خوشبینی تحصیلی شـامل ابعاد شـناختی، کارایی و رفتاری است و بر این پایه استوار است که فرد در محیط آموزشی باور دارد می‌تواند با تاکید تحصیلی و اعتماد به والدین تاثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی خود داشـته باشـند. این باور می‌تواند آنان را در مقابله با چالش‌ها و دشـواری‌های تحصیلی قوی‌تر و میزان سـرزندگی آن‌ها را افزایش دهد. خوشـبینی تحصیلی باور جمعی و مشـترک کادر آموزشی اسـت مبنی بر این که می‌توانند وضع موجود را تغییـر دهند، دانش‌آمـوزان قادرند یاد بگیرنـد و می‌توانند به‌عملکرد تحصیلی و علمی بالا دسـت یابند. این نوع باور به دانش‌آموزان کمک می‌کند بـا ایمان به ظرفیت خود و با تلاش بر مشـکلات و چالش‌های تحصیلی خود غلبه کرده و احسـاس سـرزندگی بیشـتری را در حوزه تحصیلی تجربه کنند. خوشـبینی تحصیلی اطمینان فرد به این باور است که از نظر تحصیلی موفق خواهد شـد. این باور موجب می‌شـود انتظار موفقیـت در دانش‌آمـوزان افزایش یابد و به مرور انگیـزه آن‌ها را برای موفقیت بالا ببرد. این باور متاثر از عوامل محیطی اسـت که به برقراری رابطه اعتمادآمیز بین دانش‌آموز و کادر آموزشـی و احسـاس یگانگی دانش‌آموزان با کادر آموزشـی منجر می‌شـود و زمینـه افزایش انگیزه دانش‌آموزان در مسـیر پیشـرفت را فراهم کرده و کسـب موفقیت‌ها را برای آن‌ها تسـهیل می‌کند که خود زمینه‌سـاز ایجاد سرزندگی تحصیلی اسـت. در محیط‌هایی با خوشـبینی تحصیلی بالا، همه عوامل آموزشی به یکدیگر اعتمـاد دارند و این اعتماد باعث ایجـاد همدلی میان آن‌ها می‌شـود. همدلی به دانش‌آموزان کمک می‌کند در مواجهه با تکالیف تحصیلی احساس نشاط و سرزندگی بیشتری تجربه کنند.

محدودیت‌هـا: از جملـه محدودیت‌هـای پژوهـش می‌تـوان به محدودیت دامنه سـنی دانش‌آموزان به دوره متوسـطه اول، اسـتفاده از جنسیت دختر و قابلیت تعمیم اشاره کرد.

پیشـنهادها: با توجه به نتایج مطالعـه، می‌توان بر لزوم بازنگری در استراتژی‌های آموزشی فعلی جهت بهبود وضعیت سرزندگی و خوشبینی تحصیلی تاکید کرد و دانش‌آموزان را آماده نمود تا مهارت اندیشـیدن،

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]

قضاوت و در نتیجه تفسیر و تجزیه و تحلیل و استنباط را یاد بگیرند. کادر آموزشی می‌تواند اعتماد، احساس تعلق و یگانگی را در دانش‌آموزان ایجاد کنند تا زمینه ساز افزایش سرزندگی تحصیلی آنان شود.

سپاسگزاری: این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد می‌باشد. از شرکت‌کنندگان در این پژوهش و افرادی که در انجام این مطالعه یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

References:

1. Sadeghi M, Khalili Geshnigani Z. The role of self-directed learning on predicting academic buoyancy in students of Lorestan university of medical sciences. Research in Medical Education. 2016;8(2):9-17. [Persian]
2. Solberg PA, Hopkins WG, Ommundsen Y, Halvari H. Effects of three training types on vitality among older adults: A self-determination theory perspective. Psychology of Sport and Exercise. 2012;13(4):407-17.
3. Seligman ME. Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment; Simon and Schuster; 2004.
4. Martin AJ, Marsh HW. Academic resilience and its psychological and educational correlates: A construct validity approach. Psychology in the Schools. 2006;43(3):267-81.
5. Martin AJ. Academic buoyancy and academic resilience: Exploring 'everyday'and 'classic'resilience in the face of academic adversity. School Psychology International. 2013;34(5):488-500.
6. Putwain DW, Connors L, Symes W, Douglas-Osborn E. Is academic buoyancy anything more than adaptive coping? Anxiety, Stress & Coping. 2012;25(3):349-58.
7. Martin AJ, Marsh HW. Workplace and academic buoyancy: Psychometric assessment and construct validity amongst school personnel and students. Journal of Psychoeducational Assessment. 2008;26(2):168-84.
8. Hoy WK, Tarter CJ, Hoy AW. Academic optimism of schools: A force for student achievement. American Educational Research Journal. 2006;43(3):425-46.
9. Samavi A, Araban S, Javdan M, Rais Saadi R, Sheikhi Fini A. Comparing hope and academic self-efficacy beliefs in high and low achievement students: A casual-comparative study. Journal of Basic and Applied Scientific Research. 2012;2(8):7998-8001.
10. Fitzpatrick MA. Family communication patterns theory: Observations on its development and application. Journal of Family Communication. 2004;4(3-4):167-79.
11. Kouroshnia M. (Dissertation) Examining theeffect of family communications patterns dimensions on children mental adjustment. School of Education and Psychology, Shiraz University; 2006. [Persian]
12. Tajalli F, Latifian M. The effect of family communication patterns on mental health with mediation of emotional intelligence. Journal of Family Research. 2008;4(16):407-22. [Persian]
13. Chng GS, Wild E, Hollmann J, Otterpohl N. Children's evaluative skills in informal reasoning: The role of parenting practices and communication patterns. Learning, Culture and Social Interaction. 2014;3(2):88-97.
14. Farahmand S, Fouladchang M. Causal explaining vitality based on family communication models: The mediating role of emotional expression. Transform Psychol. 2016;13(50):257-69. [Persian]
15. Noh CHC, Yusooff F, Hasim MS. Communication patterns of Malay families in Terengganu, Malaysia. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2013;102:635-42.
16. Moradi K, Vaezi M, Farzaneh M, Mirzaei M. Relationship between academic optimism and academic achievement in boys high schools students of districts 6, 9 in Tehran city. Research in School and Virtual Learning. 2014;2(5):69-80. [Persian]
17. Cohn MA, Fredrickson BL, Brown SL, Mikels JA, Conway AM. Happiness unpacked: Positive emotions increase life satisfaction by building resilience. Emotion. 2009;9(3):361.
18. Zahed Babelan A, Karimianpour G. The relationship between academic optimism and buoyance, the mediator role of academic self-efficacy. Educational and Scholastic studies. 2020;9(1):149-70. [Persian]
19. Arefian R, Ghajari, E. Relationship between self-concept and hopefulness in the students. Applied Environmental and Biological Science. 2015;5(2):187-91. [Persian]
20. Momeni Mamhmooei H, Jalali Barzari S. The relationship between teachers' academic optimism and perceived social support, achievement motivation and academic achievement. Journal of New Approaches in Educational Administration. 2016;7(26):181-200. [Persian]
21. Arefi S. (Dissertatio) Investigating the relationship between academic optimism and achievement goal orientation in undergraduate students of Kharazmi University. Kharazmi University, 2014. [Persian]
22. Dehghanizadeh M, Hoseinchari M. Academic vitality and perception of family communication patterns, the mediating role of self-efficacy. Journal of Teaching and Learning. 2012;4(2):21-47. [Persian]
23. Fitzpatrick MA, Ritchie LD. Communication schemata within the family: Multiple perspectives on family interaction. Human Communication Research. 1994;20(3):275-301.

[Downloaded from socialworkmag.ir on 2026-11-23]

DOR: 20.1001.1.1735451.1401.11.1.6.3]